

KÖRFEZ'DEKİ EKONOMİK REKABETİN ASYA'DA JEOPOLİTİK YANSIMALARI

GÖKHAN ERELI

Körfez Çalışmaları Koordinatörü ORSAM

“

Alınan bu karar sonucunda ihdas edilmesi beklenen yapı, ABD'nin Asya jeopolitiğinde Çin'in ekonomik ve jeopolitik yükselişinin engellenmesini de amaçlayan Dörtlü Güvenlik Diyalogu (Quadrilateral Security Dialogue-QUAD) platformuna benzetildi. Dörtlü Güvenlik Diyalogu platformunda yer alan ülkeler, ABD, Hindistan, Japonya ve Avustralya'yken yeni duyurulan girişimde ABD, Hindistan, İsrail ve BAE yer almaktadır. Bu yeni girişim de "Yeni-Dörtlü" ve "Ortadoğu Dörtlüsü" olarak lanse edilmektedir.

”

ABD'nin Ortadoğu'daki siyasi ve askerî angajmanlarını geride bırakıp ekonomiyi öncelleyerek Asya jeopolitiğinde alan kazanma ihtimali, aynı zamanda Körfez ülkelerinin ve yakın komşularının da uzun dönem stratejilerini yeniden de-

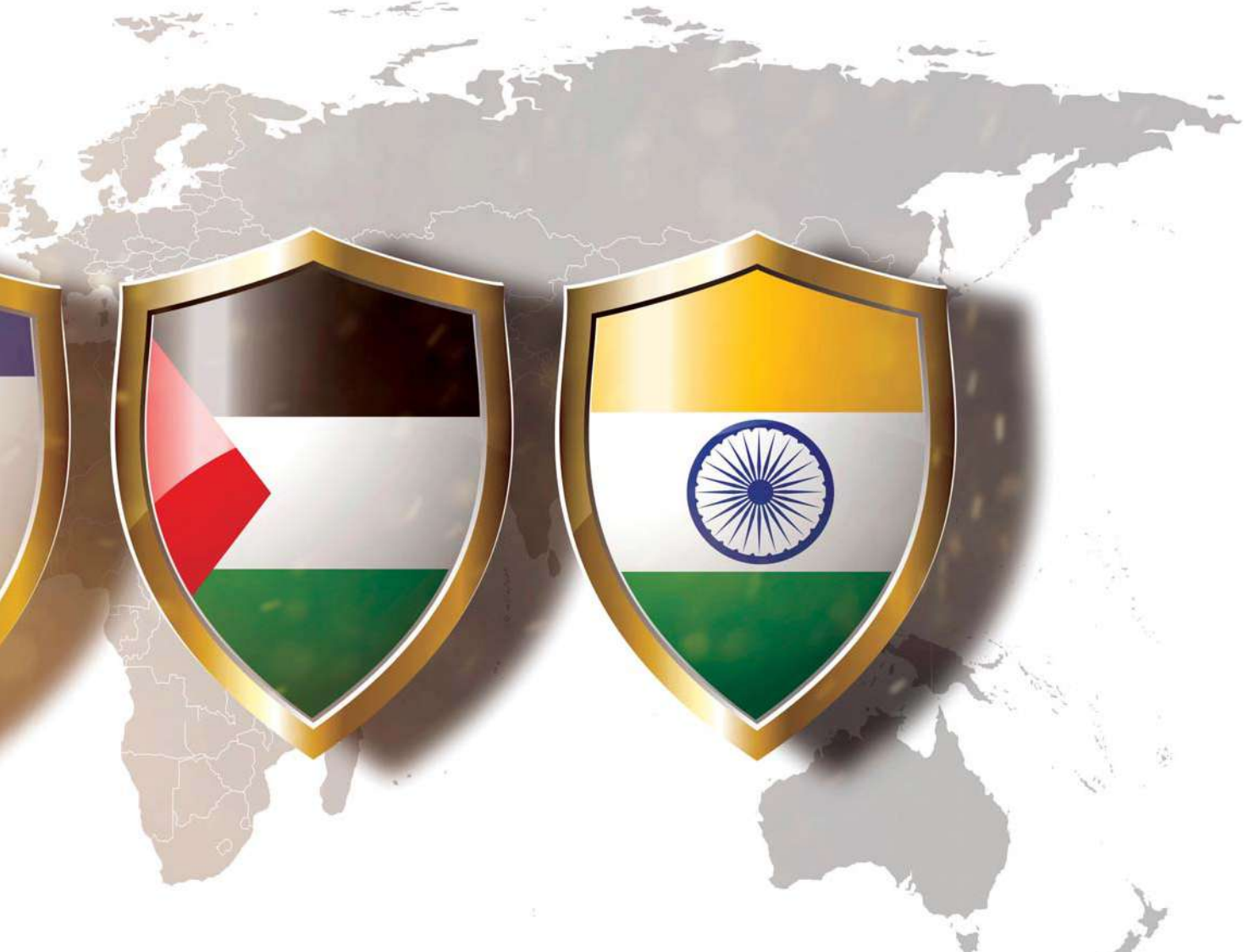
ğerlendirmelerini gerektirdi. Bu minvalde, ABD'nin ve bölge ülkelerinin öncelikleri gereğince ABD, Hindistan, İsrail ve Birleşik Arap Emirlikleri (BAE) arasında bir uluslararası ekonomik iş birliği forumu kurulması kararı verildi. Söz konusu gelişme Asya jeopolitiğinde ülkelerin yeniden konumlandırılmalarının yanında aynı zamanda Körfez ülkeleri arasındaki ekonomik rekabet konusunda da bazı çıkarımlar yapılmasını gerektirmektedir. Ekonomik iş birliği forumuna Suudi Arabistan ve Katar

gibi önemli ekonomilerin dâhil edilmemiş olması, yakın dönemde Körfez ülkeleri arasındaki ekonomik rekabeti artıracak ve BAE'nin hâlihazırda avantajlı konumda olduğu mücadelenin boyutlarını farklılaştıracaktır. Bu sebeple söz konusu gelişme Asya jeopolitiği ve Körfez jeopolitiğinin kesiştiği bir noktayı da temsil etmektedir.

YENİ QUAD'IN DETAYLARI VE MOTİVASYONLAR

19 Ekim 2021 tarihinde ABD Dışişleri Bakanı Antony Blinken, İsrail

Dışişleri Bakanı Yair Lapid, Hindistan Dışişleri Bakanı Subrahmanyan Jaishankar ve BAE Dışişleri Bakanı Abdullah bin Zayid çevrimiçi bir görüşme gerçekleştirdi. Bakanların görüşmesinin ardından dört ülke arasında uluslararası ekonomik iş birliğini hedefleyen bir forumun kurulmasına karar verildiği ifade edildi. Alınan bu karar sonucunda ihdas edilmesi beklenen yapı, ABD'nin Asya jeopolitiğinde Çin'in ekonomik ve jeopolitik yükselişinin engellenmesini de amaçlayan Dörtlü Gü-

venlik Diyalogu (Quadrilateral Security Dialogue-QUAD) platformuna benzetildi. Dörtlü Güvenlik Diyalogu platformunda yer alan ülkeler, ABD, Hindistan, Japonya ve Avustralya'yken yeni duyurulan girişimde ABD, Hindistan, İsrail ve BAE yer almaktadır. Bu yeni girişim de uluslararası medyada "Yeni-Dörtlü" ve "Ortadoğu Dörtlüsü" olarak lanse edilmektedir.

Söz konusu toplantının gerçekleştirilmesinin ardından ortaya konan bu yeni dörtlüyü içeren platformun hedeflerinin denizlerde seyrüsefer güvenliğinin sağlanması, altyapılar ve ekonomik girişimler konusunda iş birliği olarak belirtildi. Fakat Asya jeopolitiği çerçevesinde bir değerlendirme yapıldığında tıpkı daha önceden ABD tarafından oluşturulan QUAD gibi, yeni platformun temel amaçlarından birisinin de Çin'in ekonomik yükselişinin jeopolitik sonuçlarını sınırlandırmak olduğu belirtilebilir. Yeni QUAD ya da Ortadoğu QUAD girişimi, katılımcı her dört ülke açısından da farklı gerekçelerle birlikte ortaya konulmuştur.

ABD için böyle bir hamlenin temel amacı Çin'in çevrelenmesiyle Hindistan için temel amacın Hint-Pasifik bölgesinde siyasi ve ekonomik etkinliğini artırmak ve Çin tehlikesini dengelemektir. İsrail ve BAE'nin gerekçelerininse doğrudan Çin ile ilgili olmadığı görülebilir. Yakın zamanlarda İsrail limanlarında ve ticari hayatında Çin'in projeler geliştirmesinin yanında BAE-Çin ilişkilerinde de gerek ticaretin gerekse askerî ortaklıkların ön planda olması, iki ülkenin söz konusu girişimde yer almasının gerekçesinin temel ola-

rak Çin ile ilgili olmadığını ve farklı dinamiklerin bu aktörleri teşvik ettiğini doğrulamaktadır.

BAE'nin bu platforma katılma gerekçelerinden bir tanesi de Suudi Arabistan ile girilen ekonomik mücadeledir. Aslına bakılırsa son dönemlerde, her iki ülkenin de çatışma bölgelerindeki faaliyetleri azalmış ve her iki ülke de Katar, İran ve Türkiye gibi bölgesel rakipleriyle diyalog sürecine girilmiştir.

SUUDİ ARABİSTAN-BAE REKABETİ ÇERÇEVESİNDE YENİ QUAD

Katılımcı ülkeler arasında BAE'nin bu platforma dâhil olmasının bir den çok gerekçesinin bulunduğu belirtilebilir. Gerekçelerden ilkinde bakılırsa BAE, platforma dâhil olan her aktörle olan ikili ilişkilerini canlı tutmak istemektedir. Aynı düşüncenin İsrail tarafından da paylaşıldığı ifade edilebilir. Nitekim, İsrail ile sağlanan siyasi normalleşmenin bir jeopolitik gerçekliğe dönüşmesi konusunda beraber çalışılan aktörlerin hepsinin de platforma dâhil edilmesi gerektiği İsrail medyalarında da gündeme getirildi. Buna göre İsrail medya organlarında Yunanistan, Fransa, Güney Kıbrıs Rum Yönetimi (GKRY), Bahreyn, Mısır, Ürdün gibi ülkelerin de bu platformda yer almasının önemi vurgulanmıştır. Söz konusu ülkelerin temelinde Doğu Akdeniz, enerji koridorları ve belirli siyasi projeler kapsamında bir süredir beraber hareket etmeleri sonucunda yeni

platformda yer alabilecekleri düşünülmüştür. Nitekim yakın zamanda, Yunanistan ve Hindistan arasında Doğu Akdeniz üzerinden Mısır'ı dahil etmeden, BAE, Suudi Arabistan ve İsrail arasında yeni bir enerji koridoru ihtimalleri de gündeme gelmiş fakat konuyla ilgili herhangi bir resmi açıklama gerçekleştirilmemiştir. Dolayısı ile gerek Yeni QUAD girişiminin gerekse de diğer alternatif birlikliklerin realiteye dönüşümünü zaman gösterecektir.

Körfez ülkelerinin bu ekonomik dönüşüm süreçleri temelinde mali istikrarı sağlayacak kanun, kural ve düzenlemeler ve ülke içerisindeki yapılanmaları içerse de, doğrudan ülkelerin dış politika faaliyetleri ile bağlantılıdır. Dolayısıyla bu minvalde, BAE'nin bu platforma katılma gerekçelerinden bir tanesi de Suudi Arabistan ile girilen ekonomik mücadeledir. Aslına bakılırsa son dönemlerde, her iki ülkenin de çatışma bölgelerindeki faaliyetleri azalmış ve her iki ülke de Katar, İran ve Türkiye gibi bölgesel rakipleriyle diyalog sürecine girilmiştir. Her iki hamlenin temel amacı artık Suudi Arabistan'ın da BAE'nin de temel gündeminin ülkelerinin gerçekleştirmeye çalıştığı ekonomik dönüşüm süreçlerine odaklanma gerekliliğidir.

Diğer önemli amaçların ise Körfez'e akan uluslararası sermayenin devamlılığının sağlanması ve doğrudan yabancı yatırım çekilmesinin gerekliliğidir. Nitekim özellikle bölgedeki ekonomik eşitsizliğin BAE'nin lehine bir durumda olması, Suudi Arabistan'ın da bu açığı kapatmaya yönelik hamleler gerçekleştirmesini zorunlu kılmıştı. 2020 yılında yaklaşık 700 milyar dolar gayrisafi yurt içi hasılaya sahip olan Suudi Arabistan, birçok

temel ekonomik gösterge bakımından 2020 yılında yaklaşık 360 milyar GSYH'ye sahip olan komşusu BAE'nin gerisinde kalmıştır. Körfez içerisindeki ekonomik mücadelede, Suudi Arabistan ve BAE arasındaki ikili ticarete 2003 yılından 2019-2020 dönemine değin BAE'nin lehine dış ticaret fazlası olduğu görülmektedir. Bir diğer ifadeyle belirtilen tarihten bu yana BAE'nin Suudi Arabistan'a ihracatı, Suudi Arabistan'dan ithalatından fazladır. Bu verinin yanında, iki ülke arasındaki turist ziyaretleri değerlendirildiğinde BAE'nin yine daha fazla Suudi turist çektiği ve Dubai'nin bu anlamda ön plana çıktığı görülmektedir. Kısacası burada, BAE'nin ekonomik hamlelerinin Körfez jeopolitiğinde meydana getirdiği sonuçlar, Suudi Arabistan'ın ekonomik dönüşüm faaliyetlerini de hızlandırmakta ve Suudi Arabistan'ın gerek dış politika gerekse de ekonomi alanında daha ivedi kararlar almasına da etki etmektedir.

Son yıllarda belirginleşen BAE ile Suudi Arabistan arasındaki ekonomik rekabet her iki ülkenin de ekonomisinin olumlu ve olumsuz yönlerinin incelenmesini de gerekli kılmaktadır. Bu minvalde Suudi ekonomisinin büyüklüğü, ekonomik sistemin Vizyon 2030 projesi kapsamında dönüşüm süreci ve G-20'nin tek Arap üyesi konumunda olması Suudi Arabistan'ın lehine olan gelişmelerdir. Bununla birlikte, yüksek genç işsizlik oranı, bütçe açıkları ve artan kamu borcunun Suudi ekonomisinin aleyhine gelişmeler olduğu belirtilmelidir.

Bunun yanında BAE ekonomisinin son dönem ileri teknolojileri ekonomisine entegre etmiş olması, ülkedeki yabancılara ve turistlere

uygun hâle getirilen sosyal ortam ve Suudi Arabistan'a göre daha az nüfusa sahip olması olumlu gelişmelerdir. BAE ekonomisinin aleyhindeki gelişmeler çerçevesinde ise yabancı sermaye girişine bağlılık oranının yüksek olması, önemli oranda Güneydoğu Asya'dan gelen yabancı işçilerin ekonomideki merkezî yeri ve yüksek borçlanmanın ekonomide oluşturduğu riskler gibi faktörler sayılabilecektir.

BAE, ABD'nin Ortadoğu'dan askerî olarak çekilip Asya'daki ekonomik süreçleri öncelleyeceği bir dönemde ABD'nin yeni angajmanlarında da stratejik görevler üstlenmeyi hedeflemektedir. Dolayısıyla BAE, ABD'nin Ortadoğu'dan çekiliyor olmasının sonuçlarını kendisi için minimuma indirmek istemektedir. Burada ABD ile kurulacak ilişki de BAE'nin Hindistan ve İsrail ile de ikili siyasi ve ticari ilişkilerinin olumlu seyrediyor olması BAE açısından stratejik bir gerekçe ve kazanım olarak değerlendirilebilir.

BAE'NİN SON DÖNEM JEOPOLİTİK KAYGILARI VE QUAD'DAN BEKLENTİLERİ

Bu anlamda, Suudi Arabistan ve BAE'nin ekonomik dönüşüm süreçleri doğrudan bölge jeopolitiği ile ilgili sonuçlar doğurmakta ve bölge jeopolitiğindeki değişimler de Suudi Arabistan-BAE ilişkilerinin iş birliği ya da rekabet tiple-

rinden hangisine dönüşeceğini belirleyebilmektedir. Bu sebeple, petrol sonrası döneme, petrole olan bağımlılığı azaltma gerekliliğinin yanında, ekonomik kaynakları çeşitlendirme amacıyla da rekabete giren iki ülkenin dış politika hamleleri doğrudan ulusal ekonomilerle bağlı süreçleri ortaya çıkarmaktadır. Dolayısıyla BAE'nin İsrail, Hindistan ve ABD ile uluslararası ekonomik iş forumu ihdas edecek olması, BAE açısından temelde iki noktaya işaret etmektedir. BAE, ABD'nin Ortadoğu'dan askerî olarak çekilip Asya'daki ekonomik süreçleri öncelleyeceği bir dönemde ABD'nin yeni angajmanlarında da stratejik görevler üstlenmeyi hedeflemektedir. Dolayısıyla BAE, ABD'nin Ortadoğu'dan çekiliyor olmasının sonuçlarını kendisi için minimuma indirmek istemektedir. Burada ABD ile kurulacak ilişki de BAE'nin Hindistan ve İsrail ile de ikili siyasi ve ticari ilişkilerinin olumlu seyrediyor olması BAE açısından stratejik bir gerekçe ve kazanım olarak değerlendirilebilir.

BAE açısından bir diğer sonuç ise hâlihazırda güçlü ticari ilişkilerinin bulunduğu üç ülkeyle farklı ortaklığı ekonomik düzlemde jeopolitik düzleme taşımış olmasıdır. Ekonomik düzlemin yanında, jeopolitik anlamda da ABD, Hindistan ve İsrail ile bir platform içerisinde girilmiş olması, BAE dış politikasına petrol-sonrası dönemde de alan açabilme hedefiyle de ilgili olabilecektir. Bu hamlelerin sonucunda Suudi Arabistan ve BAE ticari ilişkilerinin yanında Körfez içi ekonomik mücadelenin boyut ve çeşitlilik artırarak kızışmasını beklemek doğru olacaktır. ■